

Grav- och boplatsområde i Kämperöd

Arkeologisk förundersökning
Tanum 758:4
Kämperöd 1:2, Tanums socken och kommun
Pia Claesson
Bohusläns museum
Rapport 2012:29

Grav- och boplatsområde i Kämperöd

Arkeologisk förundersökning

Tanum 758:4, Kämperöd 1:2, Tanums socken och kommun

Bohusläns museum Rapport 2012:29

ISSN 1650-3368

Författare Pia Claesson

Layout, grafisk form och teknisk redigering Gabriella Kalmar

Omslagsbild Foto taget av Oscar Ortman. Fotot visar undersökningsområdet mot norr.

Tryck Bording AB, Borås 2013

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet medgivande 90.8012

Kartor godkända från sekretessynpunkt för spridning Lantmäteriet 2012-05-23. Dnr 601-2012/2356

Bohusläns museum

Museigatan 1

Box 403

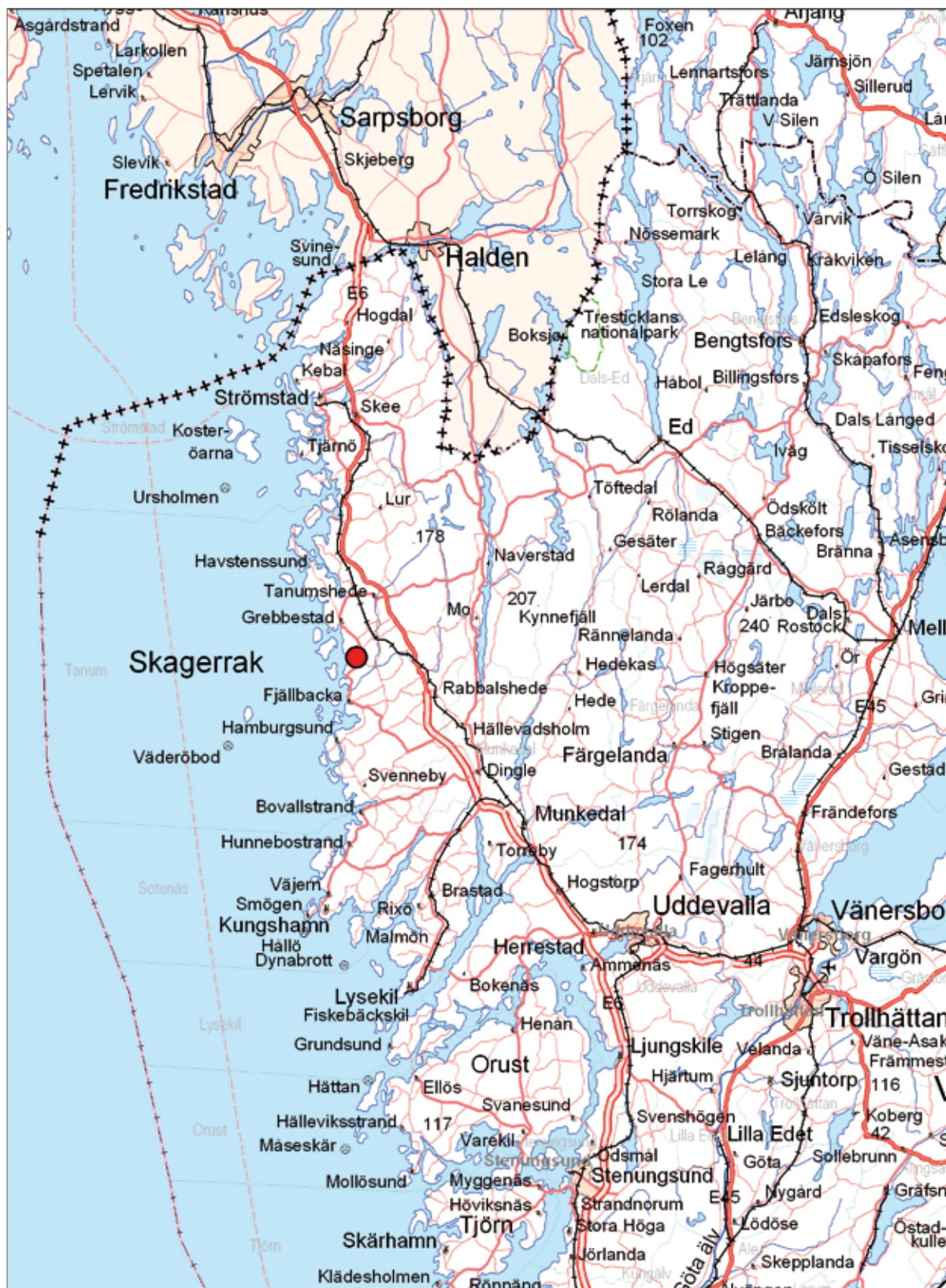
451 19 Uddevalla

tel 0522-65 65 00, fax 0522-126 73

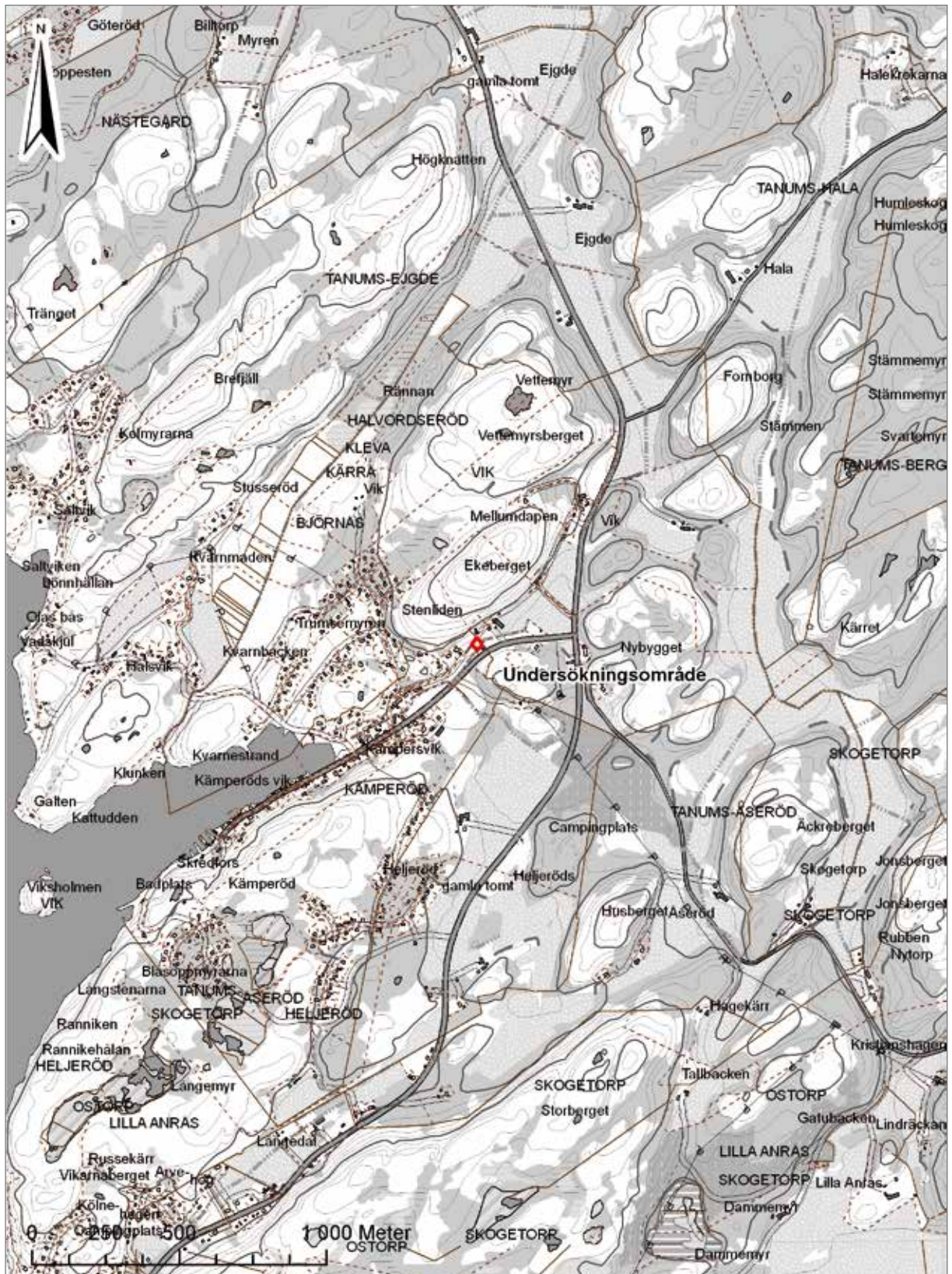
www.vastarvet.se, www.bohuslansmuseum.se

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Bakgrund.....	6
Landskapsbild.....	7
Tidigare undersökningar.....	9
Metod.....	9
Resultat.....	9
Resultat gentemot undersökningsplanen.....	11
Slutsatser samt åtgärdsförslag.....	11
Referenser.....	12
Litteratur.....	12
Otryckta källor.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter.....	13

Figur 1. Utsnitt ur Sverigekartan med platsen för undersökningen markerad.

Figur 2. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan med platsen för undersökningen markerad. Skala 1:20 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2012-05-23. Dnr 601-2012/2356.

Sammanfattning

Med anledning av upprättandet av en detaljplan i Kämpersvik söder om Grebbestad har Bohusläns museum gjort en arkeologisk förundersökning som omfattar graven Tanum 758:4. Uppdragsgivare var Kämpersviks hamn AB.

Utredningsområdet sluttade ner mot sydväst och Kämpersviks samhälle. Området var knappt 800 m² stort och utgjordes av en igenväxande åkermark som kantades av tämligen branta bergssluttningar.

Undersökningen inleddes med att området fotodokumenterades. Därefter grävdes ett flertal sökschakt med hjälp av maskin. Schakten, anläggningar liksom sentida störningar mättes in digitalt och dokumenterades.

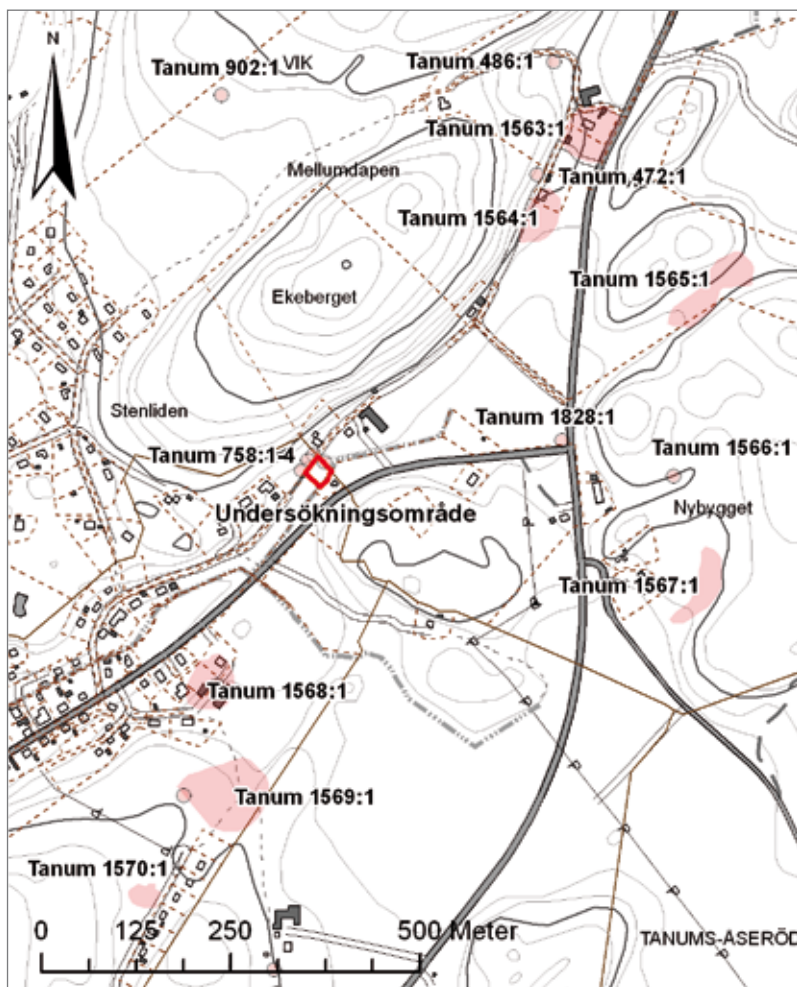
På den relativt begränsade undersökningsytan påträffades ett flertal anläggningar; en kokgrop, en stor avfallsgrop, en härd och ett stolphål.

Förundersökningen visar att det inom området finns spår efter olika typer av aktiviteter. Det är sammanhanget, det vill säga närheten till gravarna i området, som ger dessa anläggningar en särställning då dessa troligen är spår efter de ritualer som utförts i samband med begravningarna på platsen. Anläggningarna anmäls som fast fornlämning till FMIS.

Bakgrund

Som ett led i en detaljplanläggning som bland annat omfattar fastigheten Kämperöd 1:2 har Kämpersviks Hamn AB ansökt om tillstånd att göra ingrepp i fornlämning Tanum 758:4. Länsstyrelsen uppdrog åt Västarvet genom Bohusläns museum att utföra den arkeologiska förundersökningen enligt Länsstyrelsens beslut, dnr 431-18940-2011.

Den berörda fornlämningen, Tanum 758:4, är belägen i en dalgång (NÖ–SV) som sluttar svagt ner mot havet och Kämpersviks samhälle i sydväst. Undersökningsområdet låg centralt i dalgången, som kantades

Figur 3. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan, blad 9A2h, med översikt över undersökningsområdet samt närliggande fornlämningar markerade. Skala 1:10 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2012-05-23. Dnr 601-2012/2356.

av branta bergssidor. Gravarna ligger i en igenväxande betesmark som idag är bevuxen med en gles lövskog, medan undersökningsområdet till största delen utgörs av åkermark.

Gravgruppen, Tanum 758:1–4, består av två stensättningar (Tanum 758:1–2 och en rest sten (Tanum 758:3). Tanum 758:4 som är föremålet för förundersökningen är en rund hög, 6 meter i diameter och 0,75 meter hög. I högens centrum är delar av kärnröset synligt. Detta består av 0,15–0,30 meter stora stenar. Ett 6 × 2 meter (NNV–SSÖ) stort segment av högens sydvästra del togs bort 1972 i samband med materialtäkt. I högens sydöstra kant finns en 7 meter bred och 0,8 meter hög vall som är en del av ett fördämningsverk. Tvärs över högens krön löper en stengärdesgård (NV–SÖ). På högen växer två vuxna tallar och en del sly. På

grund av dessa sentida skador så är högen på sina ställen svår att avgränsa.

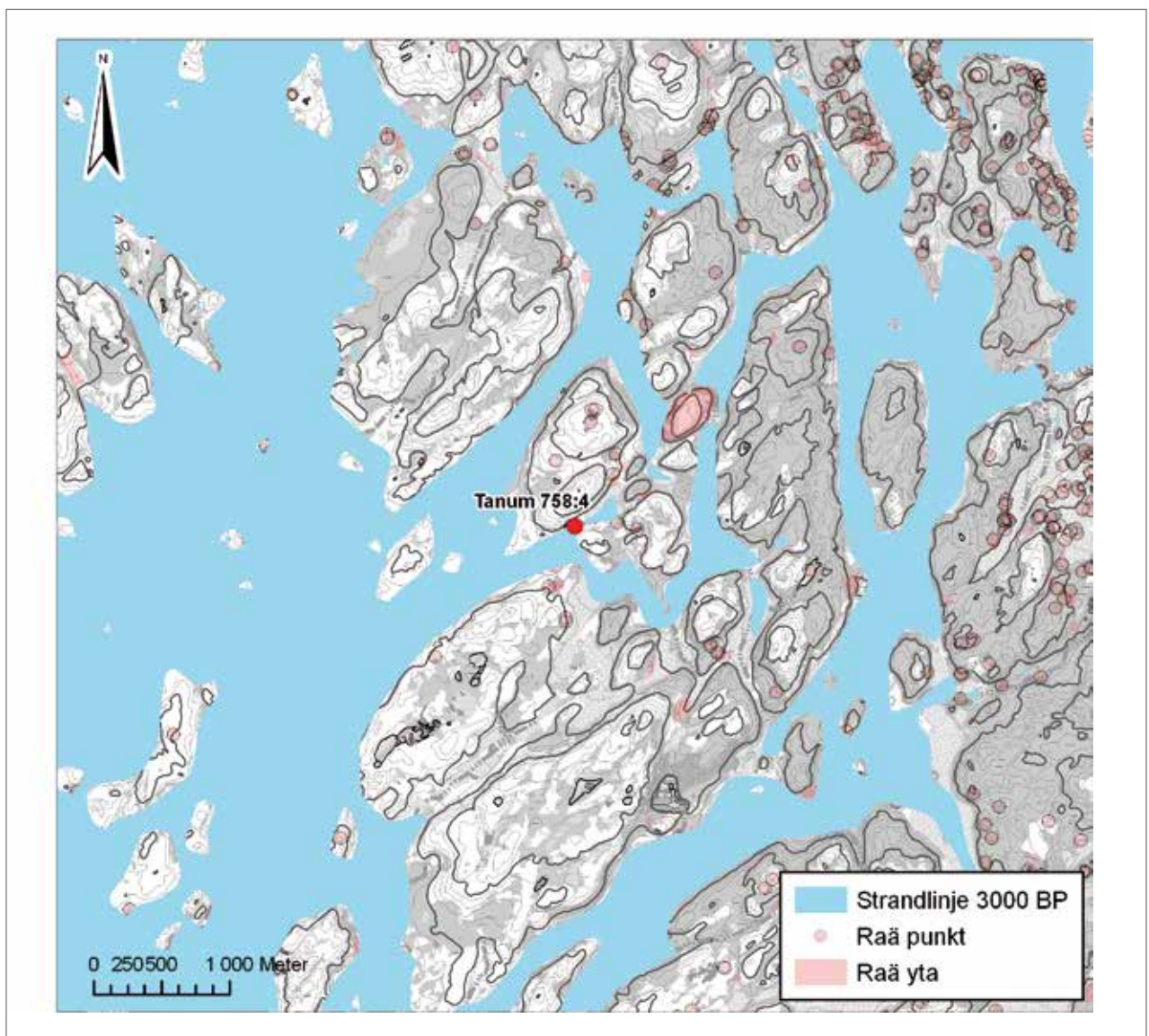
Den aktuella undersökningen berör ett område intill och sydväst om ovan nämnda gravar. Vid den arkeologiska utredningen 2007 noterades i aktuellt undersökningsområde en stenpackning samt indikationer på att marken inom området var omrörd (Falkenström 2007).

Syftet med förundersökningen är att bistå länsstyrelsen i dess prövning av arbetsföretaget enligt 2 kap. 12 § KML. Förundersökningens intension var att avgränsa fornlämningen så att det inför beslutet inte skulle råda någon tvekan om i vad mån fornlämningen berörs av den planerade exploateringen.

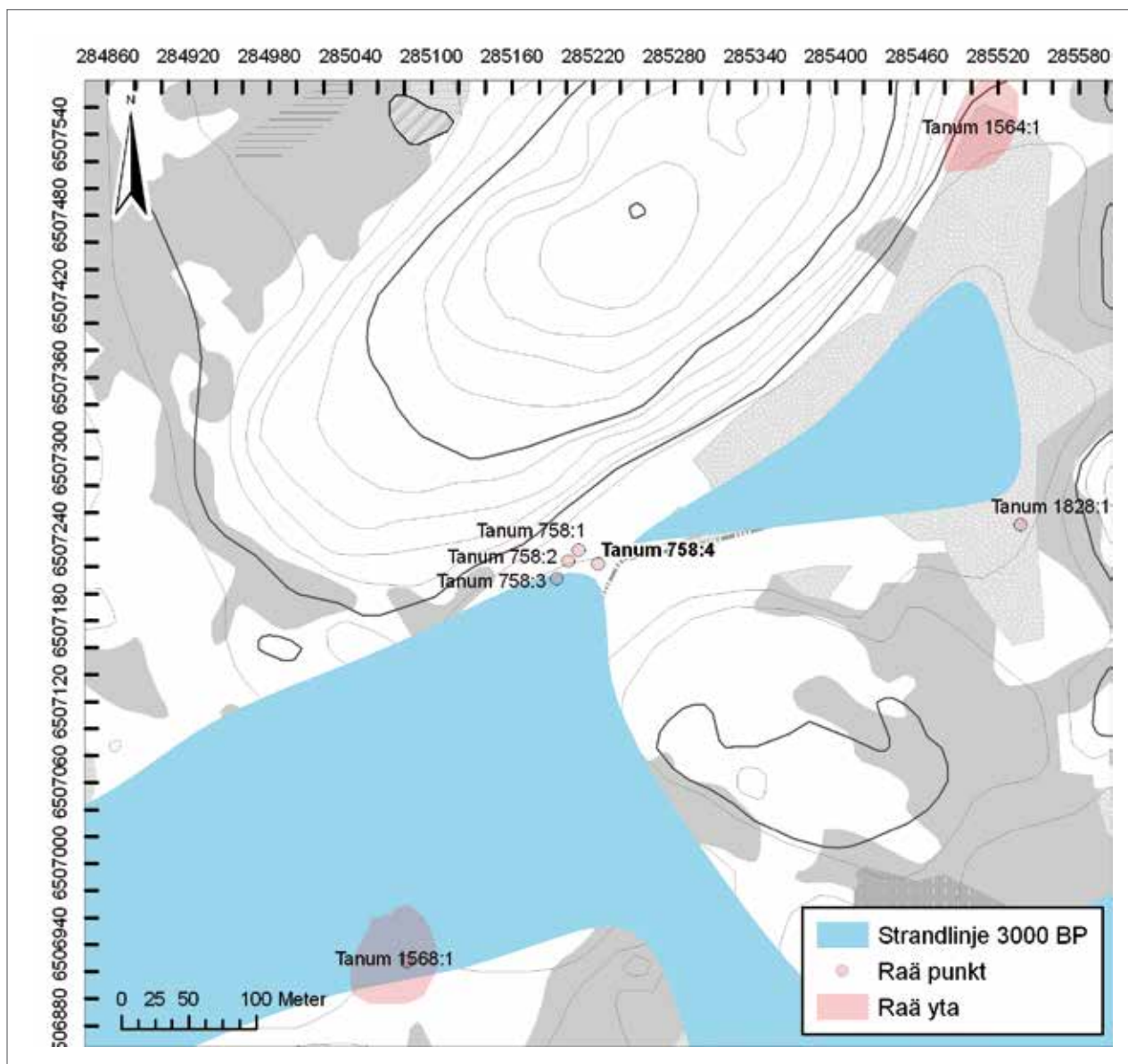
Landskapsbild

Gravområdet ligger i flackt sluttande moränmark, drygt 500 meter från stranden och 12–15 meter över dagens vattennivå. Om gravarna anlades helt nära den samtida stranden, bör detta ha skett någon gång under yngre bronsåldern. Platsen låg vid denna tid vid kanten av en flikig kustremsa längst inne i en havsbunden vik omgiven av kobbar och skär (fig. 4a och 4b).

Norr och nordväst om undersökningsområdet finns ett flertal boplatser: Tanum 1564, Tanum 1565 och Tanum 1567. På Tanum 1564 har förutom flintavslag hittats yxor och pilspetsar. En knapp kilometer norrut finns en fornborg, Tanum 903. I anslutning till dagens

Figur 4a. Landskapet med förhöjd strandlinje, så som det förhöll sig omkring 3 000 BP, skala 1:50 000. Källa: © Sveriges geologiska undersökning. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2012-05-23. Dnr 601-2012/2356.

Figur 4b. Landskapet med förhöjd strandlinje, så som det förhöll sig omkring 3 000 BP, skala 1:5 000. Källa: Lantmäteriets höjddatabas. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2012-05-23. Dnr 601-2012/2356.

Figur 5. Översikt över undersökningsområdet. Fotot är taget mot norr av Oscar Ortman.

bebyggelse i Kämpersvik finns söder om förundersökningsområdet flera by-/gårdstomter, bland annat Tanum 1568. Inom gårdstomten har man hittat fynd från i huvudsak neolitisk tid; en spjutspets av flinta, en mejsel av grönsten samt en skafthålsyx (FMIS).

Kämpersvik har inte genomgått några större förändringar sedan 1930-talet (ekonomiska kartan 1939). Enstaka hus finns angivna på kartor från slutet av 1700-talet, och därmed är samhället, så som vi känner Kämpersvik i dag, inte särskilt gammalt. Bebyggelsen liknar inte de kustsamhällen vars framväxt kännetecknas av mer godtyckligt placerade tomter under en längre tid. Enligt FMIS har den registrerade

Id	Längd	Schakt Id	Bredd (m)	Djup (m)	Fyllning	Anl Id	Kommentar
1	6	1	1,40	0,30	Gulbrun grusig morän		
2	6	2	1,40	0,20	Under 0,07 m matjord, gulbrun grusig morän		Störning/ markbädd?
3	3	3	1,40	0,20	Under 0,07 m matjord, gulbrun grusig morän	A1	
4	4	4	1,40	0,20	Gulbrun grusig morän, enstaka större stenblock. Alv gulbrun sand		
5	7	5	1,40	0,20	Under 0,15 m matjord, gulbrun grusig morän. Alv gulbrun sand	A2	Störning/ markbädd?
6	4	6	1,40	0,55	0,15 m matjord ovan grågul grusig sand. Alv grå lera		
7	5	7	1,40	0,40	0,2 m matjord ovan grågul sand enstaka större stenblock		Telestag i Ö
8	5	8	1,40	0,30	0,3 m matjord ovan gråbrun grusig sand. Alv grå silt		
9	5	9	1,40	0,25	Under 0,07 m matjord, gulbrun grusig sand	A3	
10	3	10	1,40	0,35	Under 0,07 m matjord, gulbrun grusig sand	A4	
11	4	11	1,40	1,48	Under 0,2 m matjord brun grusig sand, på 0,35 m dj går en 0,03 m tj gulbrun sandsträng, därunder brunsvart grusig sand, på 1 m grågul grusig finsand		Alven viker markant nedåt mot S

Tabell 1. Schakttabell.

gårdstomten Tanum 1568 anor från 1600-talet. På denna plats har man under de senaste decennierna uppfört nya hus.

Tidigare undersökningar

Det aktuella förundersökningsområdet ingick i den utredning som Bohusläns museum genomförde 2007 (Falkenström 2007). Då konstaterades att i sökschakten sydöst om gravarna, Tanum 758, fanns en stenpackning som vid detta tillfälle inte undersöktes vidare; samtidigt noterades att jordlagren i området var omrörda. Man gjorde bedömningen att ytterligare gravar kan finnas här.

Metod

Efter en inledande fotodokumentation av undersökningsområdet grävdes sökschakt med en larvgående grävmaskin. Schakten samt de anläggningar och sentida störningar som påträffades mättes in med GPS. Schakten såväl som de påträffade anläggningarna beskrevs och fotograferades.

Resultat

Sammanlagt grävdes 11 stycken schakt till en sammanlagd längd av 52 meter; schaktens bredd var 1,4 meter. Fyllningen under matjorden bestod i huvudsak av grusig morän. I ett av de östliga schakten (schakt nr 11) sluttade alven kraftigt ner till ett djup av närmare

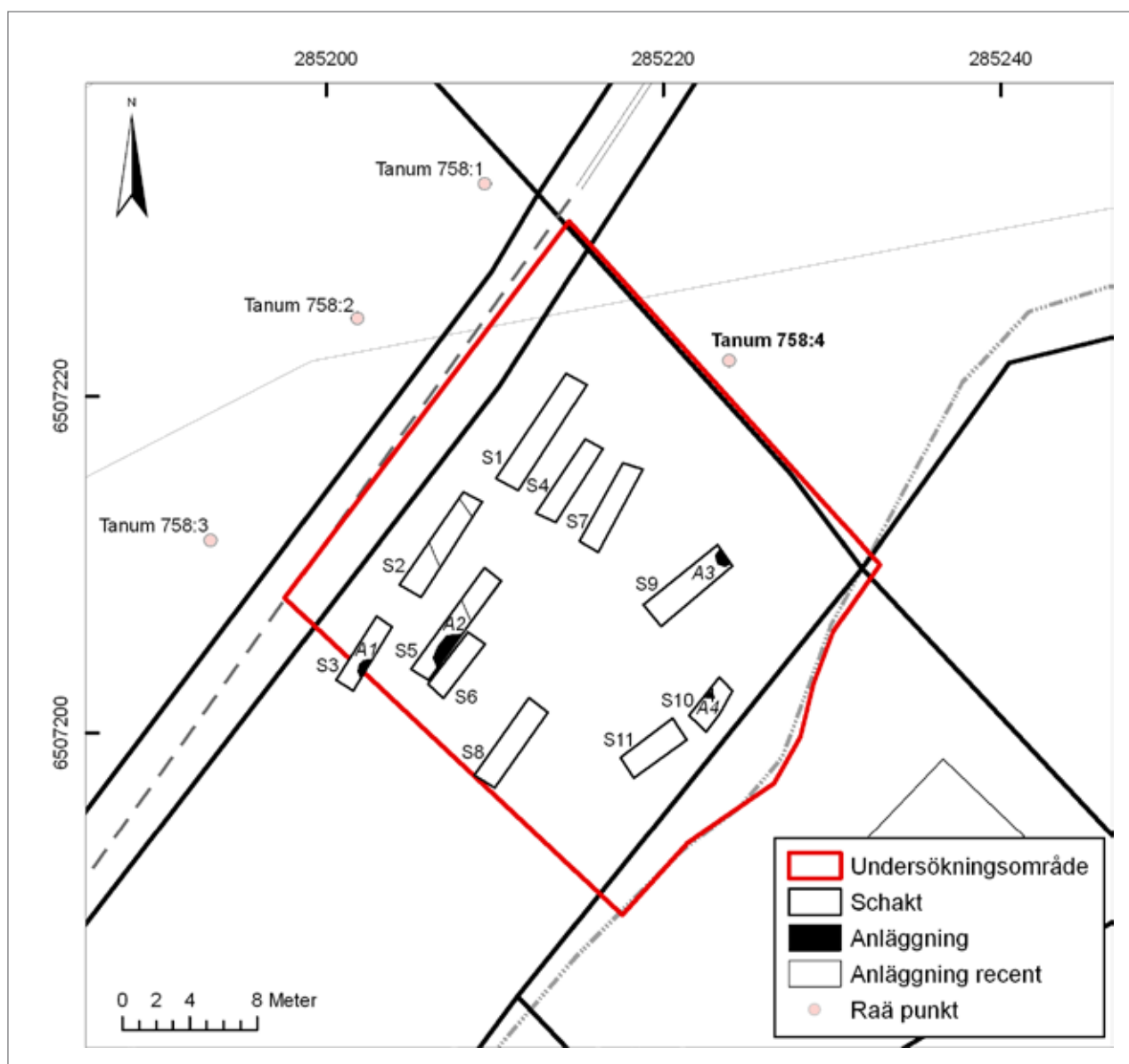
1,5 meter. Lagerföljden visar att sandmassor både tagits ut och påförts här på nytt, antagligen i samband med fördämningen av den bäck som rinner i sydlig riktning öster om undersökningsområdet. Enligt uppgift från en man bofast i Kämpersvik som besökte oss vid grävningstillfället, ska här ha legat en kvarn i anslutning till bäcken.

Vid utredningen hade noterats att här fanns vad som beskrevs som stenpackning och omrörda lager. Troligen hör dessa iakttagelser samman med de spår av dräneringar och en markbädd som vi fann i flera schakt (se schakt 2 och 5, fig. 7).

Intressantare var de anläggningar som påträffades. Dit hör en trolig kokgrop (A1) som mätte cirka en meter i diameter med kol och skörbränd sten i ytan (tabell 2). Anläggningen togs endast fram i plan. Ytterligare en anläggning (A2) fanns i ett intilliggande

Figur 6. Visar schakt nr 3 och kokgruppen A1 i centrum av bilden som är tagen mot syd av Oscar Ortman.

Figur 6. Visar schakt och anläggningar i plan, skala 1:400. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2012-05-23. Dnr 601-2012/2356.

Anl Id	Typ	Diam (m)	Djup (m)	Fyllning	Schakt Id	Kommentar
1	Kokgrop/härd	1,00		Rikligt med skörbränd sten, kol och sot i ytan	3	Skärs av den SÖ schaktkanten
2	Grop/kokgrop	2,00	0,52	Svartbrun humös grusig sand med inslag av mindre sten	5	Skärs av den SÖ schaktkanten
3	Härd	1,10		Rikligt med skörbränd sten, kol och sot i ytan	9	Skärs av den N schaktkanten
4	Stolphål?	0,40		Svartbrun humös sand i ytan	10	

Tabell 2. Anläggningstabell.

Figur 8. Närbild av gropen/kokgropen A2. Bilden är tagen mot syd av Oscar Ortman.

schack (nr 5). Denna avtecknade sig som en stor, rund mörkfärgning, omkring två meter i diameter. Den snitades med hjälp av maskin och spade och tolkades som en grop men kan alternativt gälla för en utrakad kokgrop, även om ingen kol eller skörbränd sten kunde iaktas i fyllningen (fig. 8).

I undersökningsområdets nordöstra del syntes mot alven en närmast rund ansamling skörbränd sten och kol i ytan av något som uppfattades som en härd (A3). Härden var drygt en meter i diameter (fig. 9).

Något söder om härden, lite längre ner i sluttningen mot syd, påträffades en anläggning som av formen på ytan tolkades som ett stolphål (A4). Stolphålet mätte 0,4 meter i diameter.

En sammanfattning av resultatet är att här finns, på en relativt begränsad yta, flera anläggningar av olika typer. Deras närhet till de kända gravarna i området kan tyda på att dessa är spår efter de aktiviteter som utförts i samband med begravningar på platsen.

Figur 9. Närbild av härden, A3. Bilden är tagen mot norr av Oscar Ortman.

Resultat gentemot undersökningsplanen

Undersökningens intention var att avgränsa fornlämningen Tanum 758:4. Detta syfte har inte kunna uppfyllas, eftersom fornlämning återfinns inom hela undersökningsområdet.

Slutsatser samt åtgärdsförslag

Inom området finns spår efter olika typer av aktiviteter. Det är sammanhanget som ger dessa anläggningar en särställning då dessa öppnar för möjligheten att studera de ritualer som utförts i samband med begravningarna på platsen. Anläggningarna anmäls som fast fornlämning till FMIS.

Referenser

Litteratur

Falkenström, P. 2007. *Kämpersviks Hamn*. Bohusläns museum, rapport 2007:12. Uddevalla.

Otryckta källor

FMIS, Digitala fornminnesregistret.

Ekonomiska kartan 1939. 75 Fjällbacka NV.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr:	431-18940-2011
Västarvet dnr:	665-2011
Västarvet pnr:	10598
Fornlämningsnr:	758:4
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Tanum
Socken:	Tanum
Fastighet:	Kämperöd 1:2
Ek. karta:	9A2h
Läge:	X 6507210, Y 285220
Meter över havet:	12–15
Koordinatsystem:	Sweref99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Uppdragsgivare:	Kämpersviks Hamn AB
Ansvarig institution:	Bohusläns museum
Projektledare:	Pia Claesson
Fältpersonal:	Oscar Ortman
Fältarbetstid:	2011-10-19
Arkeologtimmar:	16
Undersökt yta:	795 m ²
Arkiv:	Bohusläns museums arkiv
Fynd:	Inga fynd omhändertogs

